

Az egy helyen, mondjuk a tartományi határok között élő ember, ha derékig benne is él a mában és ha minden érzékszervével rá is tapad a mi mai valóságunkra, nem láthat sokkal meszezebbre, mint e tartományi látókör, mert térben és időben nem tudja egyszerre átfogni a dolgokat. Elrohannak mellette, sokszor anélkül, hogy tudomást szerezne róluk.

Fejlődésünk lépteit régi mércével fölmérni nem lehet, mert minden mozzanatában új formát és új tartalmat hoz. Lükettően élő és folyton változó. Társadalmi, gazdasági, politikai és művészeti területen egyaránt, de minden területen annyira jelentékeny mozgása, fejlődése van, hogy nem egykönnyű dolog azt követni. Kilátóra és közvetítőre van szükség, hogy mindent közelebb hozza, föltárja és részleteiben megvilágítsa előttünk.

Ez a kilátó és ez a jelentős szerepű közvetítő a NAŠA STVARNOST. Mint társadalomtudományi folyóirat mind nagyobb szóhoz jut, — nemcsak hogy érdemes, de kell is rá fölfigyelniünk.

Új, tavaszi száma egész sor ilyen jelentős munkát hoz, s ezek közül kétségtelen, a legkiemelkedőbb Mijalko Todorovics írása, melyet „Harc két fronton” címmel tett közzé. Ez a tanulmány gazdasági rendszerünk kérdéseiből indul ki és megvilágítja, hogy nálunk a bürokrácia elleni front mellett még egy front van, amelyen a kommunistáknak és általában társadalmunknak naponta és ugyanolyan álhatalosan kell harcolniuk. A gazdasági életben szüntelenül harcolni kell egyrészt az államkapitalista, illetve bürokratikus jelenségek ellen, és másrészt a magánkapitalista irányzatok és jelenségek ellen; a politikában ugyanakkor harcolni kell a bürokratikus és egyúttal a burzsoá reakció és a kispolgári spontaneitás és irányzatok ellen, tehát a klasszikus osztályellenség ellen. Eppen ezért a kommunisták előtt az a bonyolult feladat áll, hogy egyidejűleg tevékenykedjenek mind a két irányban.

Ivó Pelica beható írásban foglalkozik a csatlós államok helyzetével („A szovjet fömb egy éve Sztálin nélkül”). A politikai és gazdasági helyzet ismertetésével képzet kapunk arról, hogy a szovjet bürokrata kaszt mennyire maga alá rendelte ezeket a függetlenségüket veszített államokat.

Milos Zsanko a társadalmi igazgatásról és az egyetemről szóló új törvénnyel foglalkozik: Zorica Priklmajer a francia Kommunista Párt mai helyzetéről ír, Drági Milenkovic pedig a történelemkutatás kérdéseit elemzi a jelenkori forrásmunkák értékelésével.

Hazai irodalmi életünk új termését értékes válogatásban hozza a REPUBLIKA új kétfős száma. Főleg azok jelentkezők, akik a horvát irodalom élén járnak a prózában, és a lírában is.

A történelmi évforduló Miroszláv Krlezsa visszaemlékezésében drámai nagy vonalakban bontakozik ki. A szerb népfölkelés adatai és anyaga az író kezében élő és ható anyaggá válik, elviszi az olvasót az orasici völgybe, ahol a szerbiai rája a török szövény alatt a legszörnyűbb elnyomatásban él. Talán azt adhatta volna címül: „Így született a szerb szabadságmoz-

galom százötven esztendővel ezelőtt” a nép kezdeményezésére. Csupaszkézű parasztok, kétkézi munkások ezreit szólította harcba a vak lantos. Egy nép drámai sorsának nevezi ezeket az éveket Krlezsa, amikor az ozmán szabalya alatt nyögött, küzdött és hullott a nép teljesen egyedül, magára hagyatva, és mégis kiharcolta magának a szabadságot. Nagy történelmi pillanat volt ez a szerb népfölkelés; egymástól távoleső testvérepek egymásratalálása, amikor a szerb elszánt-ságra fölfigyeltek a horvátok, a bosnyákok, a csmogorácok, a dalmátok és a szlovének is... „Ezért ma, amikor annak a történelmi dátumnak százötvenedik évfordulóját ünnepeljük — írja Krlezsa — el lehet mondani, hogy a szerb népfölkeléssel a tizenkilencedik század elején mind világosabban és mind hangosabban jelentkeznek népeinknél az a fölismerés, hogy a valóság elemzésébe mindinkább belevigyék a szociális igazságot, mindinkább kifejlesszék az együvé tartozás tudatát, amely száz esztendő után a fölszabadulás és az egyesülés szervezett politikai akaratában nyilvánult meg.”

A szépirodalmi rovatban Krlezsa mellett három név szerepel: Jure Kastelán, a fiatal költő, Augusztn Sztipcsevics, a novellaíró és Sztjepan Jaksevác, a poéta. Azok a versek, amelyeket megint Kastelántól olvasunk, a mai horvát líra legszebb gyöngyszemei. Ez a modern költészet hangja; témái remekül szólnak a szabad vers szaggatott soraiban. Jaksevác a gyermekkor emlékeit énekelte meg verseiben. Augusztn Sztipcetics „Száras sírás” című novellájában a harcos élet régi emlékei elevenednek meg.

A folyóirat szemle rovatában azok a témák kerülnek az olvasó elé, amelyekkel már előbb is a lapok és a folyóiratok hasábjain találkozunk. Inkább időszerű kérdések, mint témák. Sztaniszláv Szimics írása a helyes és a helytelen írásról, és az az összegező visszpillantás, amely egyben értékelést is ad a Rudi Supek által elindított vitának. Csak pár sorban idézzük: „Rudi Supek, a „POGLEDI” c. folyóirat szerkesztője „Vélemények harca” címmel pár hónappal ezelőtt tanulmányt írt az irodalmi élet belső harcairól. Írásában a szabad véleménynyilvánítást emlegette az általa vélt irodalmi monopolizmus ellen. Ezek a dokumentumok és kommentárok most világos képet nyújtanak az olvasónak az egész irodalmi perpatvarról és éppen a dokumentumok mutatják meg Rudi Supek elvitéseit. Az olvasónak itt alkalma nyílik a vita egész anyagát át tanulmányozni és véleményt alkotni magának éppen arról, amit Supek tagad: élő bizonyosság ez, hogy nálunk senki nem fojtja el a vélemények harcát, mert a vélemények harca szabad

KRUGOVI. — A fiatal horvát írók folyóirata is megkésve jelent meg. Az utóbbi hónapokban egyre jobban elmaradozik és gyengül körülötte a visszhang, jóllehet munkatársai nagvobbára ismert nevek. Pedig érdemes a lapra fölfigyelni, mert az a törekvés, amellyel a mai élő szlovén irodalmat hzzák közelebb a horvát olvasóhoz, különösképpen értékelhető. Ez a közvetítő szerep hozzájárul az irodalmi életünk teljességéhez. A szlovén irodalmat a nyelv különíti el; ezek a műfordítások az új szlovén pró-

zát és az új szlovén lírát adják a kezünkbe. Herbert Grün tanulmányában Beno Zsupancsics, Francsek Bohanec, Lojze Kovacsics és Andrej Hieng értékelésével foglalkozik, mint az újjak közül a legkiemelkedőbb nevekkel. Andrej Hieng az egyik legtehetségesebb fiatal prózaíró. Három esztendővel ezelőtt jelentkezett a „Különös jellemek tanulmánya” című írásával; utána még négy-öt írása következett, amelyről egyesek azt állították, hogy a „legjobb mai szlovén próza”, mások viszont „macchiavellizmusnak és individualizmusnak” minősítették mindazt, amit alakjaiban adott. A vita még tart, mert Andrej Hieng olyan tehetség, akiről érdemes és akiről kell is vitatkozni. A folyóirat jelen számában „Iréna” című portréját hozza fordításban. E röpké írás témájából és stílusából erősen kiérzik, hogy nem mindennapos íróról van szó.

Versek, tanulmányok, kritikák, Ante Cettineo a brazil költők közül Ivo Ledó három versét ültette át horvát nyelvre, Miroszláv Feller a lírai élményről írt esztétikai elemzést, Szasa Veres pedig Jammes, Nouveau és Jacob költészetéről tette közzé széljegyzeteit. Nem egy kisebb írás az irodalom más és más területére viszi az olvasót: Voltaire kora, Kerempuch balladája, Shakespeare „Velencei kalmára”, Rilke költészete műfordításban (Zora kiadása, 1953) — így a lap szemleirovata sokféle ágazó, rendszertelenül sokféle; megfelelő irodalmi kultúrával nem rendelkező olvasó nem igen találja fel benne magát.

KNJIZEVNOST. A szerb irodalmi folyóirat legújabb számát egy összehasonlító tanulmány vezeti be, de általánosabb körökben is érdeklődésre tarthat számot, mert nem elvont filológiai vagy esztétikai kérdéssel foglalkozik, hanem a szerb népköltészet motívumait keresi a klasszikus költészetben. Milos Gyurics tanulmánya a „Homreosz Iliásza és a mi népköltészetünk” ezt a kérdést vette kiindulási pontnak és az összehasonlítás során igen jellegzetes és értékes párhuzamokat mutat be. Ilyeneket találunk Achilles és Márkó királyfi cselekedetei között: a rokonvonások emberlélektani vonásokban mutatkoznak meg, — szépen bizonyítja ezt nem egy idézet. A szerb népköltészet értékeit több mint másfél évszázaddal ezelőtt már Goethe is fölfedezte és utána nem egy nagy alkotóművésze az irodalomnak, — a világirodalomnak. Gyurics összehasonlító tanulmánya tovább megy ezeknek az értékeknek a feltárásában és tudatosításában, mert éppen ebben az írásában mutatta meg: bármennyire is szeretjük és bármilyen gyakran is lapozgatjuk a népköltészet köteteit, még mindig nem ismerjük eléggé és nem váltak tudatossá bennünk legszebb értékei.

A széppróza hazai termése a szokottnál gazdagabb. Bosko Petrović és Rasztko Petrović

elbeszélését olvassuk többek között, verseket pedig Lyubisa Jocić és Nikola Drenović tettek közzé. M. Perics folytatja Alekszandar Block költészetének részletes és meglehetősen terjedelmes elemzését (ez már a 12. fejezet, amit a folyóiratban közzétett), a szemleirovatban pedig a téli könyvpiac újdonságairól ad a folyóirat kritikai beszámolót.

UMETNOST I KRITIKA. Van egy olyan szépművészeti és kritikai lapunk (havonta kétszer, néha kettős számban havonta egyszer jelenik meg), amely bőséges teret ad a legkülönbözőbb arcú irodalmi és művészeti törekvések, irányzatok bemutatásának. Afféle figyelő, mely hírt ad arról: mi történik a világban az irodalom nagy, vagy inkább nagynevű forradalmárai körül, nem is annyira hogy megnyerje, inkább hogy tájékoztassa az olvasót.

Ennek a lapnak van egy külön „Irodalmi kislexikon rovata- egyébként, ha tüzetesebben átnézzük és a pár szépirodalmi közleményt leszámítjuk, akkor az egész lapot irodalmi kislexikonnak lehetne nevezni. A legújabb (áprilisi kettős számban) most Jean Paul Sartre-ról ad ismertetőt lexikonszerűen, de elég érdekesen. Akinek van elég forrásmunkája hozzá, az ebből a cikkből is meríthet némi új adalékot a francia egzisztencialistákról.

Mindjárt e mellett olvassuk Dusan Milacsics tanulmányát a „Francia szellemről”. A „gall”, a „mondaine” és az „analitikus” szellemről nem sok újat mond de igen érdekesen dolgozza föl azt, ami a francia szellem sajátja és amivel a francia nép irodalmán és művészetén keresztül megajándékozta a világot.

Szépirodalomból, amit ebben a lapban kapunk, inkább irodalmi csemege, s mint ilyen valóban izgalmas írás Mak Gob néger író „A nyolcadik napom” című tárcanovellája, Lyubisa Jocić modern drámája, amelynek a címe: „Lehet, hogy város, lehet, hogy pusztaság”. Ly. Jocić a drámaírásban új utakat keres, helyesebben új formákat, amelyek szabadabb keretet nyitnak a mondanivalónak, között részletéből azonban még nem lehet egészen világosan kivenni, hogy könyvdrámának szánta-e, amit írt, vagy ennél nagyobb és több az alkotó igénye.

A képzőművészeti közlemények is ilyen híradások. Az alkotóképzetnek különös, sokszor érthetetlen szárnyalásait rögzítik Salvador Dali, Jean Mireaux és H. Hartung képei — de ilyeneket látunk Umberto Bonconi, Dusan Dzsamonya és André Marsan képein is. Bővebb magyarázatot csak Salvador Dali képeirez kap az olvasó, míg a többi kurta képalírás jelzi, jóllehet az alkotóról és művéről jóval többet kellett volna adni, ha más: a mű megérte, hogy reprodukciójában e lap hasábjain megismerjük.

(L)